

Elhunyt Barcsay Jenő

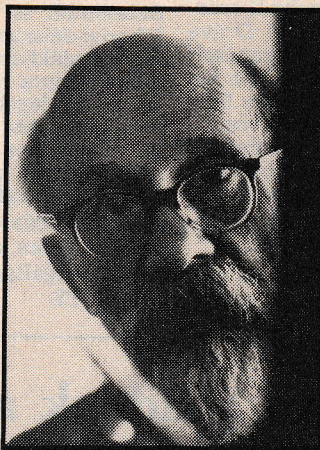
A Művelődési Minisztérium, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja és a Magyar Képzőművészeti Főiskola mély megrendüléssel tudatja, hogy Barcsay Jenő Kossuth-díjas, kiváló művész, a magyar és az európai festészet kiemelkedő személyisége életének 89. évében, április 2-án elhunyt.

Temetéséről később intézkednek.

Egyidős volt az évszázaddal, de ezt a különleges egybeesést Barcsay Jenő tudatos életprogramként vállalta: szolgálta, és kihívásaival számolva tudatos-harcosan élte végig a magyar huszadik századot.

Azaz: nem volt könnyű, csak nagy-szerű az életpályája. A még majd-nem kamasz nagyenyedi diplomás tanító 1919 sűrű hónapjaiban érkezik Erdélyből a pesti képzőművészeti főiskolára, s a vert forradalmak utáni vákuumban tanulja, majd hamarosan alkotja a korszerű, a nem alkuvó művészetet. Vas-szary, majd később s emlékezetesebben Rudnay tanítványa, 1925-ben már kiállít az Ernst Múzeumban, s még huszon-éves, amikor — kétszer is — Olaszországba és Párizsba mehet állami ösztöndíjjal. Munkájára — ez talán az első nagy döntése — a szabad Párizs, s nem a hivatalosan ajánlott Mussolini-Itália van hatással: komoly fiú- és monumentális munkáslányarcmásai a súlyukkal, a logikájukkal, a monumentalitásukkal emelkednek ki a kortermésből. Szabad festészetéhez megteremti a terhes szabadságot is: Barcsay Jenő, a század egyik legnagyobb magyar festőóriása, díjak kedvezményezettje arról is nevezetes, hogy másfél évtizeden át, 1945-ig ipariskolai rajztanárnaként keresi meg, teremti meg magának az alkotói függetlenség minimális feltételeit.

nyelvterület, földrésnyi világ művészeti akadémistái hasznosítják.

Nem hagyta, hogy mellőzzék a szigorú esztendőkben, következőképp természetes és törvényszerű volt a mesterpozícióinak visszavétele harminc esztendővel ezelőtt. 1957-es kiállítása a Nemzeti Szalonban a modern magyar festészet ünnepének számított, negyvenkilences karton-

ja mozaikvalóságában a helyére került, Szentendrén, a mostani Nemzeti Színházban, Újpesten követték újabb monumentális kompozíciók, könyvek jelentek meg munkájaként és a munkásságáról. Barcsay, ez a finom, törekeny kis öreg a feltétlen sikert és hódolatot is olyan mértékű tudással és öntudattal viselte el, mint a megelőző évtizedek fenntartásait és félreértéseit. Már sokszorosan dekorált művészfejedelem, kül-

földi sikersorozatok után levő hazai feltétlen nagyság, közönség, művészetpolitika és szakirodalom abszolút elismertje, amikor nyolcvan-esztendőskorában csaknem ifjú botrányfestő lesz. Barcsays botrány, nemes botrány, művészettörténeti maradandóságú esemény az ezerkilencszáznyolcvankettes műcsarnoki kiállítása, mert ez a professzorszakállú, mindig kifogástalanul ápolt, valóban egyetemi tanárosan higgadt, idős úr nemcsak visszhangkeltően merész művekkel áll elő pátriárkorkorban, hanem ezek a művek érett-

1929-től, azaz hatvan éven át szentendrei festő. Több mint hat évtizede, hogy először megy nyárra a Duna-parti kisvárosba és festőmetropolisba, s tíz esztendeje látható különleges hangulatú állandó gyűjteménye egy ódon házban az ottani főutcán. Nem doktrinér elkötelezettje azonban sem a szentendrei laza festőtársaságnak, sem a szigorúbb Vajda-tanítványkörnek: Barcsay Jenő már ifjú férfiként is szuverén, s ez azt is jelenti, hogy művészete fenntartja a Duna mögötti dombvidék lüktető hegyrajzát, s merész perspektívájú grafikák dimenzióiba szabdalja a szülőföldjére, az erdélyi Mezőségre emlékeztető domborzatot. A háború előtt már gyanús és lelkesítő modern magyar mester. Nemcsak a konzervativizmusnak, a közepszer szemének is gyanúsan merész szemléletű; a magyar konvenciókból kirívó ifjú óriás, aki talán nem is ismétlődő munkáslány-tematikájával, hanem sallangtalan monumentalitásával, merész perspektíváival és konstruktív következettségével vivja ki a konzervativizmus furcsálkodó figyelmét és a haladó ízlés és gondolkodás elismerését. Nem vállal szervezeti közösséget, de a mindenkori szellemi baloldal a táborában tudhatja, s ennek csak egyik — nem egyetlen — ténye, hogy harmincnyolcban a kommunista-szocialista Dési Huber kiállítótársa az Ernst Múzeumban.

Szép jelképe az új magyar életnek is, Barcsay pályájának is, hogy közvetlenül a felszabadulás után, 1945-ben, a Magyar Képzőművészeti Főiskola professzora lesz, s hogy az Európai Iskola alapító tagja, a felszabadult alkotóvilág kulcsfigurája monumentális falkompozíciókat tervez. Nagyszerű szimbólum ez akkor is, ha az ötvenes évek türelmetlen első felének nem kellenek Barcsay nagyívű táblaképei sem, nemhogy a monumentális munkássága, s ha megint csak másfél évtizedet kell várnia az 1949-es mozaiktervének kartonvázlat formájában, hogy mozaikként elkészülhessen a miskolci műegyetemre. Barcsaynak sosem volt hajlama a mártírszerepre, és sosem engedte meg magának, a körülményeknek, hogy mellőzött legyen. 1954-ben kapott Kossuth-díjat, akkor, amikor festők sorának elfeledett vagy elfeledésre szoruló teljesítményét honorálták ezzel a megtiszteltetéssel, s amikor megtiszteltetésre, kitüntetésre méltó más festők is éltek és dolgoztak a megtűrés határán, vagy azon is túl, a félreállítottak között. Barcsay kivívta a Kossuth-díjat, amely maradandónak bizonyult. A nehéz évek új teljesítményre sarkallták, s erre ösztökélte a tanári küldetéstudat is: Barcsay Jenő, a művészeti anatómia tanára, olyan maradandót alkotott a borús egek alatt, amelynek a hasznát tucatnyi

ségben és merészségben, festői alázatban és kihívásban valóban örökifjú alkotóhoz méltóak.

Egyébként sosem viselkedett úgy, nem látszott a küllemén, még kevésbé közlekedett úgy a világban, mint akinek saját múzeuma van. Mégpedig megérdemelt, nagylegzetű és maradandó múzeuma. Tavalay, ilyentájt, a nyolcvannegyedik esztendejében, Szentendre nagy és hódoló ünnepséget rendezett a nevét viselő gyűjteményben, új gobelin-kompozícióját avatták, és tisztelői nyújtották át a tisztelőinek hódoló-soraival teleírt emlékkönyvet. Örült neki, most is szerényen, már gyengébben, mint ahogyan hívei megszokták, de természetesen. Stílusosan. A magyar képzőművészet történetének, amely tele van mellőzött, későn elismert és életükben soha el nem ismert mesterekkel, s amely nem szűkölködik az érdemen felül körülrajongott, a későn és nem feltétlenül okkal körbehódolt mesterekkel, talán ő volt az egyik, ha nem az egyetlen kivétele. Olyan mester, akiről, ha nem egész életében, legalább utolsó életharmadában tudta ez a nemzeti kultúra, hogy mit ér, hogy mivel tartozunk neki, s aki maga is tudta, hogy mire kötelezi ez a nemzet, ez a kultúra — és a saját tehetsége.

Megrendülve, de tiszta lélekkel állunk most a Barcsay Jenő ravatalánál.

R. Gy.